

Andrej E. Skubic

Pavla nad prepadam

OSEBE:

STARA PAVLA (okrog 65)

STARI ČOP (malo čez 70)

MLADA PAVLA (okrog 45)

MLADI ČOP (malo čez 50)

KHAM (okrog 40)

BRENK/BREINER, Gaufilmleiter iz Trsta (zelo mladosten)

MAČEK/GABIN (starejši od Brenka, mlajši od Pavle)

TOŽILEC/SODNIK/GIOVANNINI (sredi tridesetih)

odvetnica PRENNER/RAVHEKAR (moški igralec)

*Igralci razen Pavle in Čopa v nekaterih prizorih nastopajo tudi kot
BREZIMNI PLEZALCI, lahko z brezoblično masko.*

INTRO

Stena. Mlada Pavla pleza, navezana na vrh. Plezanje je spektakularno, previsno. V nekem trenutku nategne vrh, nato se nekje višje očitno izpuli klin, saj vrh popusti in Pavla s krikom pade in obleži. Izgine z odra.

Ozadje se spremeni: plesna dvorana. Na prizorišče pridejo Stara Pavla, Gabin, Brenk, Kham, Prenner, Sodnik, vsi v gala oblekah. Začne se ples: glasba živahen dixieland s stare, pokljajoče plošče. Čez čas vstopi Mlada Pavla, zdaj v gala obleki, in med plesalci sproži precejšnje zanimanje: na ples jo povabi Gabin. Stara Pavla pleše s Khamom, Prenner s Sodnikom, Brenk se ob strani naslanja na zid. Zatemnitev, glasba počasi zamira, potem se vanjo vmeša

GLAS RADIJSKEGA NAPOVEDOVALCA: Našo odlično plezalko, gdč. Pavlo Jesih, je 18. avgusta 1934 zadela nesreča. S tovarišem Jožetom Lipovcem je utirala novo smer med Veliko Mojstrovko in Travnikom, ko sta se ji izdrla oba klina, s katerima se je varovala; padla je kakih trideset metrov globoko. Lipovec je tovarišico za silo obvezal in dobro zavaroval, nato pa hitel obvestit reševalne ekspedicije. Ponesrečenka ima zlomljeno roko in nogo ter hude notranje poškodbe. Prihodnji dan so jo reševalci spravili na Vršič, od koder jo je oče z avtom odpeljal v Ljubljano. Ponesrečenka je pri zavesti in nezgodo vedro prenaša, čeprav zelo trpi in je njeno stanje težko. Upati je, da morda še okreva.

Postopna zatemnitev.

1. prizor

Ozadje: skromna mansardna soba. Stara Pavla in Stari Čop sedita za mizo, molče, on vleče pipo, opazuje njo, ki nervozno kadi cigareto – na mizi je zelo poln pepelnik, zraven šteka cigaret, v vazici majhen šopek rož. Pod oknom gruljenje golobov.

ČOP: Preveč kadiš, Pavla.

PAVLA: Ti si pa s to smrdljivo fajfo ta zadnji, ki bi mi imel kaj za reč.

ČOP: A nisi včasih rekla, da ti fajfa diši?

PAVLA: Sem se lagala.

ČOP: Dobro volje si pa tudi, a ne? – A greš ti sploh kdaj na svež zrak a si samo tukaj, med temi golobjimi dreki?

PAVLA: Pa kaj to sprašuješ? – Grem dol, na Stari trg. Pol pa spet nazaj v breg, za vajo. Pa spet dol, pa spet gor. (*Se heheta.*)

ČOP: Grem stavit, da golobi kar za tabo v jatah letajo.

PAVLA: Kaj imaš toliko proti golobom! Tudi Kugy je imel rad golobe. Če ima kdo rad golobe, kaže plemenitost duha.

ČOP: Kaže, da mu je vseeno za zdravje. Imej jih rada, samo ne jih futrat! To so leteče podgane, nič drugega. – Kupi si kaj za pojest! Ti samo od kave pa čikov živiš. Taka si ko telegrafštanga.

PAVLA: Pusti ti mene pri miru! Če misliš takole, lahko tudi kar greš!

Pavza.

ČOP: A pride še kdaj kdo k tebi? Se s kom pogovarjaš?

PAVLA: Kaj me zdaj tukaj zaslišuješ? Seveda pridejo. Josip, včasih. Rechbach. Vodeb ... (*Čop hoče nekaj reči, a ga prekine:*) Si ne moreš mislit, kdo je bil zadnjič. Pozvoni spodaj, nisem slišala, je bil tukaj Josip. Gre pogledat, zunaj mercedes pa šofer, karton buteljki

drži pa pravi: tovariš podpredsednik skupščine je tukaj, bi rad obiskal tovarišico Pavlo Jesih. Pride Josip, ves zbeگان, s kartonom ...

ČOP: Je bil Marjan tukaj?

PAVLA: Kje pa, tukaj. Sem popenila: on meni tovarišica. (*Se zaheheta.*) Sem rekla Josipu: klinc ga gleda, ga nočem videt. – A bi en glaž vina?

Odide, vrne se z nadvse imenitno buteljko in kozarcema, v katerih je bila nekoč gorčica, natoči obema.

ČOP: Pa ti res nisi več pri sebi. Kaj ti je pa Marjan naredil?

PAVLA: Ti si boljša družba. Legendarna naveza, a? A bova šla kdaj kaj v hribe?

ČOP: He, he, he ...

PAVLA: Čisto zmešana sva bila.

ČOP: Malo sva bila zmešana.

PAVLA: Ne, je bilo noro. V redu tisto, kar smo v dvajsetih pa tridesetih delali. Sem bila mlada kot gams, sem skakljala gor.

ČOP: Kakšen gams, ko suha južina. S tabo je bilo fajn plezat, si bila kot pajek.

PAVLA: Ampak *takrat!* Mater, sva bila norca ... Ampak je bilo pa treba.

ČOP: Ti vsakič drugače o tem govoriš.

PAVLA (*se razvname*): Treba je bilo! – Jaz sem hotela bit samo malo racionalna! (*Pije.*) A misliš, da sem šla za tabo, ker si me znal ti tako dobro prepričat? Težko je žabo prisilit v vodo!

ČOP: Malo te je bilo treba. Si šla prvič zadaj ves čas. Drugače si se zmeraj naprej rinila.

PAVLA: Če pa enajst let nisem res plezala! (*Spakljivo:*) Samo če ne bi bilo tistega ... Bi se mi do danes zmešalo.

ČOP: A se ti ni?

Nenadoma udari živahen dixieland.

2. prizor

Živahen dixieland, stara, spraskana plošča. Projekcija na drugo steno: film z Jeanom Gabinom iz zgodnjih tridesetih let.

Vstopi skupina plezalcev: Mlada Pavla, Mladi Čop in še več brezimnih plezalcev. Stara Pavla in Stari Čop jih opazujeta.

Medtem ko Pavla in Čop plezata razmeroma zadržano, previdno, so drugi spektakularni in ju prehitevajo. Plezanje čez steno traja nekaj časa. Potem drugi priplezajo do vrha in odidejo. Stara Pavla in Stari Čop ognjevito ploskata, potem odideta tudi onadva.

Ozadje in glasba se spremenita: Triglavska stena, glasba prvinska, rezi-janska. Tudi Pavla in Čop se mukoma potegneta čez previs na vrh stene, tam obstaneta in si oddihujeta. Glasba zamre.

ČOP: No, kako?

PAVLA: Še kar. Če pomislim, da sem štiri leta v pisarni sedela ... Ti boga: ta prostor.

ČOP: Kot bi ptiča spustili iz kletke. – Daj, nehaj, to je ko plavat: ko enkrat znaš, ne pozabiš.

PAVLA: Vsaj to je, da smo žabarji tebe plavat naučili. – A veš, kako je? Zdaj čisto drugače vidim, ko ni več vojne. Zdaj to steno vidim, kot da je tukaj več prostora.

ČOP: Saj zdaj ni noben tako nor, da bi gor lezel.

PAVLA: Ne! Mislim, takrat, deset let nazaj, sem plezala, ker je bilo to tako, samega sebe premagat. Pa tudi če se do smrti premagaš: smo bili malo nori.

ČOP: To pa jaz nisem bil.

PAVLA: Zdaj je to tako, ko ... če hodiš po dolini, greš samo sem ali pa tja, v dveh dimenzijah. Tukaj se ti pa odpre še prostor gor pa odspod. Se da čisto drugače dihat. Še nebo pa prepad dobiš zraven. In oboje je tvoje.

ČOP: Ja, samo direkt naprej v steno bi šlo pa težje.

PAVLA: Ja, to je pa tudi po ravnem težko.

Čop skoči čez prepad na nasprotno steno, Pavla mu sledi. Strmita v višavo na drugi strani.

ČOP: Lej, tam odzad je, takoj za turnom.

PAVLA: A ti to resno. To nama je danes prvič. Bo čisto zadosti, če greva danes samo direkt gor, za trening.

ČOP: Pa kaj bi šla gor, če ga ne bi tudi pogledala ne?

PAVLA: Jah ... pogledala. Ti zmeraj samo gledaš, a ne?

ČOP: Pogledam! Kaj pa stane. (*Kaže s prstom.*) Lej, glih se mu greben vidi. Sva po slikah gruntala, samo kaj. Una žmula se recimo že ni videla. Lahko ga greva potipat malo, tako, za občutek. – Lej, čisto tam se da komot spet nazaj na Zlatorogove, če bo problem, sva pa en-dva-tri na Plemenicah, če bi rada. Samo tam ga ni pa še noben tipal. To bo spet malo star občutek.

Pavla ga gleda.

ČOP (*skomigne*): Kaj?

PAVLA (*se smeji*): Ja, saj sem vedela.

ČOP: Kaj?

PAVLA: Štiri leta si največ na Šmarno goro zlezal. – Lej, če nisi ti stokrat te stene preplezal ...

ČOP: Kaj, dvestokrat!

PAVLA: ... zdaj, ko jo po štirih letih spet vidiš, bi pa kaj novega potipal.
Po štirih letih je vse novo! Sva rekla, da se greva premigat!

ČOP: To se vi ljubljanske srajce premigavate.

PAVLA: Če si ga dve leti na slikah ...

ČOP: Daj, samo povej, če te ne matra. – Glej, tukaj dol se spustiva, čez Turn imava pol urice! Za potipat! Imava še cel popoldan pol do vrha!

Pavla ga gleda in se smeji.

PAVLA: Fajn te je spet tukaj videt, a veš? Tukaj, doma.

Čop odloži nahrbtnik, Pavla prime vrv. Čop se zavarovan z vrvjo začne spuščati po steni navzdol. Mukoma se prebija čez previs. To plezanje se nadaljuje tudi med naslednjim prizorom.

3. prizor

Medtem ko se Čop spušča po steni na eni strani, na drugi nastopijo Kham, Tožilec in Brenk.

BRENK: Usedite se.

Kham sede. Brenk in Tožilec se sprehajata okrog njega.

TOŽILEC: Vi dosti dobro veste, kaj imate na glavi.

KHAM: Meni je frizer rekel, da je v redu. – Jaz sem delal za OF!

TOŽILEC: Posneli ste *Protikomunistično zborovanje na Kongresnem trgu, Domobransko prisego in Jelendolske žrtve*. Te zadnje ste še v vašem kinu predvajali, da bi sramotili narodnoosvobodilni boj.

KHAM: Ej, takole pa ...

BRENNK: Zažgali ste najvažnejši film o odporniški dejavnosti v Ljubljani – italijansko snemanje slovenske zastave po ilegalski akciji na frančiškanih. Trupla kolaborantov ste snemali, kako se Italijani smešijo, to ste pa uničili!

KHAM: Pa saj sem ga tudi jaz posnel! Samo je bil neuporaben, ker sem na skrivaj snemal ... Dvesto metrov filma, da se nič ne vidi! Kaj bi tisto šparal, a da me kdo prijavi? Zato sem ga ...

BRENNK: Videlo se je, tovariš Kham, videlo se je.

TOŽILEC: Samo danes nas zanima nekdo drug, o katerem tudi dosti veste. O vas se bomo pogovarjali drugič.

KHAM: Če tukaj mene blatite, bi se jaz o tem pogovarjal.

TOŽILEC: Povejte mi, kaj veste o poslovnih aktivnostih Pavle Jesih?

Kham je zgrožen, potem le odmahne.

KHAM: Vi ste nori.

TOŽILEC: Jaz bi se zamislil nad tem, kdo je tukaj nor.

BRENNK: Pavla Jesih je lastnica največje verige kinematografov na Slovenskem. Med vojno je ponujala predstave okupatorju, tudi takrat, ko je veljal kulturni molk.

KHAM: To smo delali vsi. Od Furlana, Pfundnerja ...

TOŽILEC: To vam čisto nič ne pomaga.

BRENNK: To lahko za zdaj pustimo ob strani. Rekli ste, da ste delali za OF. Pa delajte za OF.

TOŽILEC: Povejte nam o njenih poslovnih praksah. Bila je vaša največja konkurentka. Za zdaj bo čisto zadosti, če poveste, kako je širila konkurenco vašemu kinu.

KHAM: Pa kaj zdaj vam to pomeni? Bila je podjetna baba. Taka, da se je bilo z njo fajn skregat!

BRENK: Če kdo to ve, vem jaz. Kako je prišla do svojega prvega kina?

TOŽILEC: Tovariš Kham, vemo, da sta imela veliko konfliktov. Če pove-
ste, kar veste, ne bo vašemu primeru čisto nič škodilo.

*Pavza. Čop je na sosednji steni medtem priplezal do dna. Zmagoslavno
pomaha gor Pavli.*

ČOP: Evo, če bi kdo rad videl štampelj: Čopov Joža, spet živ!

PAVLA: A jaz naj pa zdaj brez špaga z dvema rukzakoma dol prilezem?

ČOP: Saj te jaz od odspod držim. Če te bo v luft neslo, se bom z vso težo
obesil.

PAVLA: Ma, si ti en kavalir ...

*Tudi Pavla se začne spuščati, pleza negotovo, otovorjena z obema nahrbt-
nikoma, nezavarovana.*

KHAM (*obotavljivo*): Ja ... začela je v Celju.

BRENK: Kdaj?

KHAM: Enkrat takrat, ko sem jaz odprl Union v Ljubljani. Petintride-
setega, šestintridesetega, po nesreči, ko je z Mojstrovke padla.
Skupaj z enim družabnikom se je menila, da bi najela dvorano od
Ljudske posojilnice. Ko ji je ratalo, je njega menda zrinila, da bo
sama odprla kino Metropol. (*Ker ga Brenk in Tožilec le brez besed
pozorno opazujeta, čez čas nadaljuje.*) Prej je bil v Celju že en drug
kino, Jože Horvat ga je imel v najemu, v Celjskem domu. Ko mu je
najemnina potekla, je Jesiharci nekako ratalo, da je tudi tega dobila
v najem, da je imela dva. Potem je pa še na Ptujju enega odprla, v
nemškem Vereinhausu.

TOŽILEC: V nemškem?

KHAM: Ja, saj je imela nekaj težav zaradi tega.

BRENK: Kakšnih?

KHAM: Vsi so imeli ta kino za nemčurski, vojakom pa dijakom so prepo-vedovali, da bi tja not hodili. Samo to ni bilo res, ker ga je podpirala Prosvetna ...

TOŽILEC: Kaj pa v Ljubljani?

KHAM: Ja, poleti štirideset se je z Glasbeno matico zmenila za koncesijo za kino, tam je tudi prejšnjim najemnina potekla. Takrat so vsi koncesionarji hoteli opremo prenavljat, da bi bila moderna kot moja, samo noben najemnik ni imel denarja ...

TOŽILEC: Od kod pa potem denar Pavli Jesih?

KHAM: Tukaj je tudi najprej imela družabnika, samo je potem sama ostala ... Njej ni bilo škoda denarja, da je vse tako, kot je ona hotela. Njena familija je imela od nekdanj kredit. Trgovci ... Štiri kine je imela. Pet ...

BRENC: Kaj pa med vojno? Kako je šlo poslovanje?

KHAM: Ja, kako če it? Na trdo, bolj. Samo za zabavo imajo ljudje zmeraj denar. Malo kruha poješ, cigareto pokadiš, pa greš gledat avanturo, kjer en proletarec reši princeso pa je junak ...

TOŽILEC (*ironično*): Ja, to je vzgojno. In s takim ste kršili kulturni molk?

KHAM: Veste kaj, če ne bi mi filmov vrteli, bi jih okupatorji. In to hujše filme. Italijanov z denarjem ni manjkalo. Mi smo vsaj lahko še kaj drugega naredili, tudi za OF.

TOŽILEC: Kje ste dobivali filme?

KHAM: Pod Italijani ... je bil v Trstu distribucijski center. Tam so imele vse italijanske firme podružnice. Bilo je dosti filmov, italijanskih, nemških, še ameriških, prvo leto. Si lahko izbral, kar si hotel. Potem pod Nemci ...

TOŽILEC: Ja?

KHAM: Pod Nemci je prišel Gaufilmleiter. Ta je dodeljeval filme, kolikor jih je bilo, nič kaj dosti. Slabša izbira je bila.

TOŽILEC: Propagandne filme?

KHAM: Niso bili propagandni. Vseh sort so bili. Razvedrilni ... literarni ...

BRENK: *Bismarck*, na primer?

TOŽILEC: *GPU*?

KHAM (*tiho*): *Bismarck* je biografski film. Zgodovinski.

Pavza.

TOŽILEC: V kakšnih odnosih je bila Jesihova z Gaufilmleiterjem?

Pavza.

KHAM: Jasno, da je vsak od nas hotel od njega dobiti najboljši film. Samo potem so bile metode ... Lejte, enkrat, ko je Gaufilmleiter že skoraj dal en barvni film Unionu, je Jesiharca rekla: "Pa kdo je do zdaj igral nemške filme? Union jih še pred vojno ni, pod Italijani ni. Jaz sem imela nemške filme." (*Pomenljiv premolk, ko se Brenk in Tožilec spogledujeta, nakar se Kham razživi:*) Glejte, da je kino Union ves čas nemške okupacije imel najslabše filme, to cela Ljubljana ve. Jaz nisem imel z Gaufilmleiterjem *odnosov* ... Ma, oprostite, a veste. Za OF sem zdeval več denarja, kot mi ga je *Bismarck* prinesel. Tudi za *Bismarcka* sem od OF dobival ponarejene karte, da je šel davek ljudski oblasti, ne okupatorju. Dve kameri sem prispeval partizanom, pa filme tudi. Ne morete meni ...

Hrupna glasba, zatemnitev, Kham, Brenk in Tožilec izginejo.

4. prizor

Pavla se je spustila do dna, Čop jo pričaka. Sedeta, Pavli se tresejo kolena.

ČOP: No, a si videla?

PAVLA: Tole sem jaz zdaj razmišljala: kaj hudiča je bilo tega meni treba?

ČOP: A ni bilo fajn?

PAVLA: Ne. Sem mislila, da mogoče bo, samo ne. Brez varovanja ...

ČOP: Eh!

PAVLA: Ne – pejva midva lepo nekje naravnost gor. Meni je stara Skalaška čisto v redu. Sploh če se najprej še kar malo Grabna drživa.

ČOP: Malo strahu ni še nobenemu škodilo. Kaj pa ti je?

PAVLA: A veš, kaj tebi manjka? Ti nisi še nikoli fejest odletel.

ČOP: Ja, samo tega se mi manjka!

PAVLA: Malo prehitro je meni tole.

Strmita v višino.

PAVLA: Ta Turn je zdaj krušljiv ko Jalovec, glej ga, vse dol pada, od zime odmrznjeno.

ČOP: Ja, pa saj si ga že preplezala! Kaj krušljiv? To je Triglav! Trden ko partija! Glej, daj, ne mi reč, da te ne vleče. Ne mi ... Stokrat sva ga preštudirala.

Še kar strmi v višino, Pavla pa zdaj ledeno vanj.

PAVLA: Poslušaj, dajva se lotit pametno. Dajva premislit.

ČOP: No, dajva.

PAVLA: Dajva se nekaj odločit, pa se potem tega drživa. Obadva, sto-percentno.

Strmi v Čopa, ta skomigne.

PAVLA: Vreme. Glej, kakšno je: rosit bo začelo.

ČOP: V kakšnem smo mi plezali! Pa v kakšnem si ti gor bivakirala.

PAVLA: Ja, samo zdaj sem štiriinštirideset stara in zarjavela. Koleno imam operirano. Takrat sem jih mela trideset. Pa ta spust dol v Graben brez varovanja, to si me dobro nategnil, moram že reč.

ČOP: Ja, tega ne naredim vsakemu.

PAVLA: Drugič, klinov nimava dosti. Kaj če bova v sredi Stebra ostala brez? A bo fajn?

ČOP: Bova pa *par avion* naročila! Ti si mi ta prava za govorit. Prav prosit te je bilo zmeraj treba, da si kakšnega zabila. Da nas je bilo vse strah. Ti pa kar z glavo v zid.

Pavla strmi vanj, dolgo. Čop se le nasmiha. Pavla si grize ustnice.

PAVLA: Dobro. (*Vstane.*) Zmenila sva se. – Potem sva v tem. Obadva, stoprocentno.

ČOP: Evo! To je moja Jesiharca! Jaz grem naprej, da se ne bo tebi preveč koleno treslo! Ima šlingar še zmeraj več moči. (*Preverja si vrv, potem pogleda Pavlo.*) Z nobeno drugo ne bi šel tega plezat.

PAVLA: Daj, nehaj, ker bom solzna ratala.

Čop se loti stene. Pleza. Pavla sede in ga opazuje.

5. prizor

Medtem ko Čop pleza, k sedeči Pavli prikoraka Kham. Prisede. Gala obleka, očitno starejši čas (leto '39).

KHAM: Kaj si se mi tako tečna slišala po telefonu?

PAVLA: Saj ti ne bi bilo treba hodit. Samo meni ta politika ni jasna.

KHAM: Eh, daj, Pavlinka ...

PAVLA: A se ti s Prosvetno razumeš? Menda ti njih poznaš, kot je treba.

KHAM: Oni se ne vtikajo vame, jaz pa v njih ne. Partnerji, pol dobička dobijo, pa so zadovoljni, tako kot zmeraj cerkev.

PAVLA: Glej: oni so mene priporočili Ptujčanom, naj pohitijo in meni zrihtajo koncesijo. Kakor, najprej zato, da jih ne bi Nemci sami prehiteli, drugič pa, da bi bili sokolskemu kinu konkurenca.

KHAM: Vse čisto logično.

PAVLA: Pol pa ... To meni ni razumljivo. Glej, zdaj so se vsi name spravili. Da sem odprla *nemčurski* kino. Zato, ker je v Vereinhauusu. Pa kaj, a je to Jugoslavija? A so jugoslovanski državljani? Pravijo, da mi je Hitler osebno nakazal tri milijone, spet imam bojkot vojske ... Pa veš, kdo je tukaj odzad?

KHAM: Kdo?

PAVLA: Una Horvatova, coprnica, kdo pa. Una, ki je sama pri Nemcu, pri Skobernetu kino odprla. Ona je dobila od Natlačena koncesijo, čeprav je rekel, da je ne bo. Pa koga ta zveza podpira? Ženski delajo usluge, ki hodi za mano pa mi serje na življenje, zdaj se je s Sokoli spajdašila, da bi me uničila ...

KHAM: Od kje pa veš, da ona?

PAVLA: Saj je imela v Celju iste metode! Mestno kasarno našuntat! Oni ji pa štango držijo! (*Zmaje z glavo.*) To je preveč za mojo pamet. A ne morejo it do konca za nekom, če v njega verjamejo?

KHAM: A ni možno, da si ti vse tole o Olgi po glavi napletaš samo zato, ker si ljubosumna?

PAVLA (*osuplo*): *Ljubosumna? Jaz?*

KHAM: Lej, saj sta si podobni. Ona je ruska emigrantka: a veš, kaj je morala vse skoz dat v življenju? Potem pa se je poročila z enim Jožetom in je zdaj podjetnica. Samo kaj, ve babe bi si rajši med sabo grlo pregriznile.

PAVLA: To pa ...

KHAM: Zakaj se z Debelakovo ne moreta videt? Najboljši plezalki sta bili – ma, v Evropi, ne v Jugoslaviji! Svetovni *trademark!* Pa sta šli skupaj v steno enkrat in nikoli več. A veš, kakšna pojava bi bili, če bi zmeraj skupaj plezali? Slovenski ženski duo? Američani bi film o vaju posneli, Hollywood. Tako pa: ne. Sta si nabrali vsaka svoj klub oboževalcev ... (*Pavla se začne nezadržno smejati.*) Plezalci se slinijo eni okrog ene, drugi okrog druge, ko petelinčki okrog dveh kokošk ...

PAVLA: Ja, potem pa govorijo: saj Jesiharca ima itak denar, da dedcem plača, da jo z nosilnico gor odnesejo ...

KHAM: Priznaj, da ne preneseš, da bi bila še kakšna baba uspešna razen tebe.

PAVLA (*se še zmeraj smeji*): Ti si mi pa slika. Ti si nor. (*Se zresni.*) Če hočeš to slišat, gospod tajnik društva Skala, ko se znajdeš sred stene, opravljanje pa klevete čisto nič ne pomagajo: je treba *gor*. Je treba čez, pa se zanest, da te bo kolega ujel. Ne pa da te bo v prepad porinil. Opravljanja pa jaz ne maram. Kar si pa imava v steni povedat, gor ostane. *Tako*, lepo prosim, jaz ne vodim poslov. (*Pavza.*) A ti boš z njimi pa še filmsko tvrdko ustanavljal?

KHAM: S Prosvetno. Ja, samo so tudi samo sofinancerji. Dva krasna partnerja. Pa se ne misliš ti tudi snemanja lotit, a, menda?

PAVLA: Jaz? (*Se spet smeji.*) A se me bojiš?

Kham igra zbežanost, kot da ga je zalotila, Pavla se koketno smeji.

PAVLA: Ne, filmov pa ne bom snemala. To si ti v to padel, ob tistem *Kraljestvu zlatoroga ...*, ki je, če po pravici povem, dosti mizerija. Samo fotografija je fajn.

KHAM: Ti znaš vse kritizirat. Poslovni uspeh je bil krasen.

PAVLA: Seveda je bil. Vsak Slovenec po božje časti Triglav. – Bom pa nekaj drugega naredila. V Ljubljano bom prišla. Res! Prišla bom, prej ko slej.

Oba se smejita.

KHAM: Ja, pa v hribe boš tudi še šla plezat.

Oba se nekoliko zresnita. Zatemnitev.

6. prizor

Ozadje: stena. Pavla v steni niže, na razmeroma ugodni lašti, Čop zgoraj, v previsu, besno udriha s kladivom, da seka stope v živo skalo.

PAVLA: Pa kaj si se tako zagnal! Ne boš to tukaj čez pred nočjo.

ČOP: Madona, če bi si to mislil ... Nisem ti jaz več za na skali spat. Me že v postelji v sklepkih trga, če se vreme meša!

PAVLA: Ja, zdaj že menda vidiš, da danes ne boš. Tukaj spodaj je čisto komot lašta. Dajva si malo spočit! Glej tam na levo. A vidiš Ladjo?

ČOP: Klinc jo vidim, v tej megli.

PAVLA: Tam spod sva z Gostišo spala. Dajva se tukaj ustavit. Pa bo jutri nov dan.

ČOP: Spala, spala. A smo prišli spat a smo prišli delat? (*Godrnja.*) Vidva sta trikrat spala v steni, da sta Skalaško pogruntala. Z Mihatom sva to v desetih urah splezala. Pa je Gostiša zdaj pod zemljo, jaz pa še zmeraj brcam. (*S kladivom mlati v skalo, se vleče po poličkah.*) O, Madona, Bog, Elija ...

PAVLA: Pa ti si frdaman Krjavelj!

ČOP: Bohinjskega plota kol!

PAVLA: Kam greš zdaj! Saj vidiš, da ne boš mogel do nobenega pametnega placa od tam!

Čop se še nekaj časa onegavi, nazadnje omaga, obvisi na zadnjem klinu. Pavla zmagoslavno strmi vanj.

PAVLA: No, kaj bo pol zdaj?

ČOP: Jaz od tukaj nikamor ne grem.

PAVLA: Nikamor? A ne boš več delal?

ČOP: Madona, če pa ne gre, ne naprej ne nazaj. Jaz bom kar tukaj bil.

PAVLA: To ni slovnično prav.

ČOP: Slovnicu bom mogoče na Plemenicah najdu. Ti si pa bolj slovnično smer poišči.

Čop se začne pritrjevati na steno za prenočevanje. Komaj da ima zadnjico na minimalni polički, noge mu visijo v prepad. Pavla gleda, potem se začne tudi sama na svoji lašti pritrjevati.

Svetloba začne pojemat.

PAVLA: A pol bova kar tako? Vsak zase spala?

ČOP: Ja, pardon, ker je bilo pri tebi v Ljubljani bolj komot. Lahko pa k meni zlezeš, te bom grel, da ne boš rekla, da smo Gorenjci negotljubni.

PAVLA: Hvala, se lahko vsaj stegnem.

Pavla se še naprej pritrjuje. Čop je le za silo udobno nameščen, obmiruje. Mimo Pavle se nenadoma po petelinje sprehodi Brenk, jo ironično pogleda, naredi krog, potem spet lagodno odide s prizorišča. Pavla osuplo strmi za njim. Glasba.

Nazadnje se tudi Pavla nekako namesti. Ko se udobno uleže, se mimo nje sprehodi Maček, jo pozorno opazuje. Pavla leže strmi vanj, a se ne odzove. Maček odide. Pavla zapre oči in obmiruje. Glasba se nadaljuje, zdaj je že skoraj tema.

Medtem ko Pavla miruje, se začne Čop na svojem zasilnem položaju kmalu kobacati, mučijo ga zaspale noge. Pavla se čez čas le lagodno obrne, Čopovo onegavljenje pa postaja vse hujše. Čez čas se Pavla nazadnje oglasi.

PAVLA: A ne moreš spat?

ČOP: Ko sem bil v Begnjah zaprt, sem se vsaj lahko na trebuh obrnil pa se z ritjo pokrtil. Tle pa še to ne gre. Frdamane noge, *one* spijo ...

PAVLA: Mene bodo žagali. A veš ti to?

Tišina. Trda tema.

PAVLA: A veš ti to?

ČOP: Pusti ti Ljubljano v Ljubljani, če hočeš na Plemenice prit.

PAVLA: Pocahnali so me. Tisti smrkavec. Kaj je ta v življenju naredil. Poslal me je v Trst slovensko distribucijo ustanavljat, pa čez štiri-najst dni nazaj povlekel ... In jaz točno vem, kdo je odzad. Ta se v vseh režimih znajde. Njej v njen kino namesto meni v mojega filme pošiljajo.

ČOP: Pa kaj imate to babe med sabo ... Kdo bo tebe žagal? Pavlo Jesih? Noge ti v Vrata visijo, tebe pa žagajo ... Misli na to, kako se boš jutri znajdla.

Čop se umiri, menda zaspi. Pavla je tiho, šele čez čas:

PAVLA: Ma, ti dušica moja.

7. prizor

Razsvetlitev na del, kjer je Pavla: ta stoji, še zmeraj privezana. Na vzvišenem položaju Tožilec; vmes odvetnica Prenner.

TOŽILEC: Tole je za zdaj samo razgovor. Zoper vas je bila vložena prijava, vložilo jo je Državno filmsko podjetje.

PAVLA: Brenk.

TOŽILEC: Nekaj resnih stvari se vam tukaj očita.

PAVLA: Državno filmsko podjetje. Tovariš tožilec, jaz sem Komisiji OF za filmsko podjetje poletni 43. plačala 17.000 lir za ustanovni delež za to podjetje. Sem tej isti komisiji izročila kompletno filmsko kamero Zeiss-Ikon, vredno 16.000 lir. Državno filmsko podjetje si upa mene ovajati?

TOŽILEC (*jo samo gleda prek očal*): Tukaj piše, da ste pod Italijani, se pravi, še preden so Nemci prišli, od podjetja Union kupovali nemške filme in širili nemško propagando.

PAVLA (*zajame sapo*): Pod italijansko okupacijo smo lahko dobivali filme samo od italijanskih podjetij. Privat podjetij, ne od države okupatorke ali pa fašistov. Izbirala sem kvalitetne med tistimi, ki so jih imeli. Nobenih tendenčnih, na to sem pazila. Ljubezenske, pustolovske, dramske.

TOŽILEC: Tovariš Kham je izjavil ...

PAVLA: Kham? Naj se on sam zagovarja, kaj je predvajal.

PRENNER (*diskretno*): Pavla.

PAVLA: Saj ni bil švabobranec. Samo jaz nisem *Bismarcka* predvajala. Gaufilmleiter mi je vsilil *GPU*, samo ga nisem predvajala – se je do osvoboditve v podnaslavljanju zataknil.

TOŽILEC (*kot da ni slišal ničesar*): Samo z Gaufilmleiterjem ste bili pa v odnosih. Menda je vam dajal najboljše filme.

PAVLA: Ja, to se pa sliši kot Kham. – Gaufilmleiter je samo izjemoma *dodeljeval* filme, tiste propagandne. Za druge pa smo morali sami točkovat, katere si najbolj želimo, sestankovali smo vsi skupaj. Če Kham ni imel pojma, kateri film je dober, bi se lahko pozanimal. Bral tuje revije, filmske. Ne pa ugibal iz naslovov in igralcev. Kdor se poklicno ukvarja s filmom, bi moral to vedet. – Jaz sem imela najboljši kino v Ljubljani. Ker sem to delala, kot je treba.

TOŽILEC: Samo menda z njim niste samo sestankovali. Menda ste vabili Nemce tudi domov. Se je cele noči pijančevalo.

PAVLA (*eksplodira*): *Pri meni???*

PRENNER: Tovariš tožilec, to je absurd. Jaz sem Pavlo Jesih poznala cel čas vojne, sem bila tudi pri njej doma.

TOŽILEC: Prennerca, v kakšni funkciji ste vi tukaj? Ste odvetnica?

PRENNER: Sem.

TOŽILEC: To ni sojenje.

PRENNER: Pri njej so potekala srečanja OF. Gostila je begunce. Kako bi pijančevala z Nemci, če je skrivala ljudi? A so skupaj pijančevali?

PAVLA: Enega soseda mi pripeljite, ki bi kaj takega videl. V mojem stanovanju ni bilo nobenega Švaba. Pardon, z eno izjemo: konec 44. me je pa prišel na dom zasliševati Gestapo. Mogoče to?

TOŽILEC: Jaz govorim, kar je bilo menda vsemu mestu znano.

PAVLA: Vi pa menda niste bili med vojno v mestu? ... (*Se zadrži.*) V kinu smo postavili bunker za skrivanje materiala OF. Smo ga *tiskali*. Pa veste kdo? Milana Apiha sem zaposlila kot upravnika že leto pred vojno, pri meni je organiziral OF, dokler ni šel 42. v partizane ...

TOŽILEC: Apiha, Milana? Načelnika Ozne za Slovenijo?

PAVLA: Mi ga je celjski opat Kovačič priporočil, a veste? Ker ni mogel po Bileći službe dobit ... ga je pa obrajtal, da je talentiran, oziroma familijo.

TOŽILEC: In kako to, da potem niste spoštovali obveznega navodila OF o kulturnem molku, ampak ste še naprej opravljali dobičkonosno dejavnost?

PAVLA: Apih mi ni nič rekel.

TOŽILEC: Z okupatorskimi filmi? A vam ni pamet sama nič rekla?

PAVLA: Filmi niso okupatorski. Filmi so filmi. – Če bi zaprla kino? Nemci bi ga zaplenili, tako kot so mi kino v Celju pa na Ptujju. Matica mi je bila celo vojno edini vir preživetja. – Na koncu vojne je bilo moje podjetje praktično finančno kaput, čeprav je bil kino ves čas poln. A mislite, da sem ta denar zapila z Nemci?

TOŽILEC (*jo dolgo samo pozorno opazuje, potem čez čas*): Dobro. Lahko greste. Za zdaj.

Pavla vstane, si otepe obleko, se umakne in gre nazaj spat na polico, svetloba začne pojemati. (Čop še od prejšnjega prizora visi privezan na svoji polički.) Odvetnica Prenner odide. Tožilec brska po papirjih. Vstopi Maček. Tožilec se zdrzne, salutira.

MAČEK: Kar mirno.

TOŽILEC: Tovariš sekretar ...

MAČEK: Ustavite to. Ustavite to, za zdaj.

TOŽILEC: Razumem, tovariš Maček.

MAČEK: Napišite, da nimate osnove za naprej. Ni treba nad muho s kanonom. A se vam ne zdi?

TOŽILEC (*se nasmeji*): Meni se že zdi.

MAČEK: No, samo da sva istega mnenja. Ker kakšni tudi niso.

Trda tema. Tožilec in Maček odideta.

8. prizor

Ozadje: pisarna, na steni Mussolinijeva slika. Giovannini sedi, nekaj bere, vstopi Pavla. Giovannini jo sprva ignorira, Pavla potrpežljivo stoji. Giovannini jo čez čas le na kratko ošine s pogledom, z brado pokaže proti stolu, Pavla sede. Spet čez nekaj časa Giovannini dvigne glavo od čtiva in jo nasloni na roke, zastrmi se vanjo.

GIOVANNINI: Gospodična Jesih, marsikdo v tem mestu ne mara kraljeve italijanske vojske. To je za mojo službo obžalovanja vredna okoliščina, samo jo razumem in si ne delam utvar, da bi lahko to v kratkem kaj dosti spremenili. Torej od vas ne pričakujem, da imate radi italijansko armado. Samo vseeno imam za vas vprašanje.

PAVLA: Izvolite, gospod Giovannini.

GIOVANNINI (*zalaja*): Pa kaj hudiča si vi mislite, da ste?!

PAVLA: Ne vem, na kaj mislite.

GIOVANNINI: Kdo, vi mislite, da si lahko dovoli nagnati iz kina zmagovito italijansko kraljevo vojsko? Kaj vam je padlo na pamet?

Po mizi lopne s tako silo, da Mussolinijeva slika pade s stene. To ga zbega, da plane pokonci; Pavla se začne nasmihati.

GIOVANNINI (*v zadregi*): Kaj je smešnega?

PAVLA: Gospod Giovanni, lejte, sem ženska. Kako mislite, da bi ustrašovala 350 pripadnikov italijanske kraljeve vojske?

GIOVANNINI: Gospodična Jesih. Ali naj vam rečem tovarišica?

Pavla molči.

GIOVANNINI: O vas sem že zadosti slišal od vaših. Ali niste vi že pred vojno vrteli v svojem kinu sovjetskih filmov? Čeprav so krščanske skupine organizirale demonstracije?

PAVLA: Sem jih, samo enako kot italijanske. Predvajala sem jih kot inovativne dosežke filmske umetnosti, zgodovinskega filma. Podjetnik mora razburkati trg – to je bil elitni kino! Mislite, da bi kot največja kinopodjetnica v teh krajih rada, da mi firme vključijo v kolhoz?

GIOVANNINI: Najbolj škodljivi komunisti so salonski komunisti.

PAVLA: Jaz nisem salonska literatka, jaz sem poslovna ženska. Kot drugič, če bi bila komunistična aktivistka, če bi delala kaj ilegalnega, a mislite, da bi ogrozila sebe in svoje podjetje s kakšno provokacijo? Ko sem nagnala ven vaše vojake, sem jih kot lojalna državljanka.

GIOVANNINI: A, lej ga no.

PAVLA: Zmagovita kraljeva vojska je šla ven pred eno žensko zato, ker je imela slabo vest. V dvorani tristo petdeset ljudi, prodanih pa trideset vstopnic! A italijanski vojski pristoji, da se pobalinsko, mimo blagajne, tihotapi v kino na ljubezenski film? Sramotili so državo, ki jo predstavljajo. To so vedeli, zato so šli ven in kupili karte, in film je šel naprej. Kdo me je ovadil??

Pavza.

GIOVANNINI: Boste kavo? Ali španski šeri? Ni drugega, na žalost.

PAVLA: Bi šeri, prosim.

Giovannini vstane, obema natoči šeri. Pavla ga sprejme in srkne.

GIOVANNINI: Pravite, da so italijanski vojaki sramotili svojo državo, ker so šli v kino brez vstopnice. – Gospodična Jesih, pred vrati vašega kina so 29. julija ustrelili policista.

PAVLA: Jaz nisem nikogar ustrelila, in ga ne bom. Vojna je vojna, manire so pa manire. (*Ko Giovannini strmi vanjo, doda:*) Vsako smrt obžalujem.

GIOVANNINI: Vojska potrebuje razvedrilo. Vojaki so daleč od doma.

PAVLA: Gospod Giovannini, jaz sem podjetnica. Tri kine na Štajerskem so mi zaplenili, ker sem državljanka Ljubljanske pokrajine. Nimam drugih prihodkov.

GIOVANNINI: Vsi moramo prispevati k vojnim prizadevanjem. Časi so težki.

PAVLA: Pa ne celih dvoran! Da ne rečem, da oddvam davke za italijansko državo. Nimam nič proti, če se doseže dogovor za dele, ki jih lahko obravnavam kot naložbo v nemoteno obratovanje podjetja.

GIOVANNINI: Vi ste zanimiva ženska, gospodična Jesih.

PAVLA: To mi pa laskate.

GIOVANNINI: Vojna včasih spravi ven najslabše iz ljudi. Tudi nedostojno obnašanje. (*Se skloni k njej.*) Včasih tudi kakšnega ustrelimo.

PAVLA: Lahko se zmenimo, da je za častnike italijanske vojske in karabinjerskega korpusa na razpolago petnajst vstopnic na predstavo, to ne bi bilo preveč na škodo. Tudi ne davkariji.

GIOVANNINI: To je vaša ponudba.

PAVLA: To je moja ponudba. Če bi mislila, da me izsiljujete, bi imela slabo mnenje o narodu, ki nam je dal Danteja in Garibaldija.

GIOVANNINI (*jo nekaj časa opazuje*): Dobro. Recimo, da se zmenimo. Ker meni že zgledate kot ženska, s katero se da zmenit.

PAVLA: Potem nismo leglo sovjetizma?

GIOVANNINI: Gospodična Jesih, legla sovjetizma so na najbolj nepričakovanih mestih. Še med kakšnimi našimi vojaki. Samo pri vas pa se mi zdi, da ne. – Je pa res, da toliko opravljanja, kot ga je pri vas, tega pa tudi pri nas v Apuliji ni.

PAVLA: Bom morala kdaj tja na počitnice prit. Ko bo konec vojne ...

GIOVANNINI: Pridite. Samo nobenih škandalov več! Ker to bomo pa spremljali.

PAVLA (*vstane*): Pridete kdaj na kakšno predstavo?

GIOVANNINI: Mogoče. Samo pazite na svoj hrbet, gospodična.

Zatemnitev.

9. prizor

Skromna osvetlitev. Pavla se odvezuje s prenočišča, privezuje se na Čopovo vrv od zgoraj. Čop zgoraj se še kar v spanju kobaca. Zatemnitev. Močnejša osvetlitev. Pavla pleza, da bi prišla do prenočišča Čopa, ki je zdaj buden in jo spremlja, a omahne in obvisi.

ČOP: A si se razvadila, ko si imela tako na mehko postlano?

PAVLA: Kakor se vzame. Nisem uživala, če to misliš. – Tega ne zastopim. Ko cunja sem. Takšna še nisem bila.

ČOP: Daj, pridi gor. Imam tukaj zajtrk.

Zatemnitev. Ko se razsvetli, sedita skupaj na polici, Čop s pipcem reže koščke klobase, Pavla mrko strmi v prepad.

ČOP: Kaj zdaj? Pojej kaj. Morava bit danes na vrhu.

PAVLA (*brezbrižno*): Seveda. Saj bova danes na vrhu.

ČOP (*jo pozorno gleda*): Pavla, nisi v formi.

PAVLA: Ja, dobro, da si mi ti povedal. Daj kofe.

Čop potegne iz nahrbtnika čutarico, a se mu izmuzne in zgrmi v dolino.

PAVLA: O, mater ti blesavo. Mater ti blesavo.

ČOP: Kaj se dereš? Saj je bila moja.

PAVLA: Pa kaj ti je tukaj, danes? Dehidrirana sem absolutno, dva dni že samo kapljice lovim v šalco, živim od cukrane kave, šparam jo, ti jo pa v Vrata zabrišeš!

ČOP: Pa probaj klobaso!

PAVLA: Nekam si jo vtakni! Ne morem jest, bom čez dala! Kofe rabim zraven cigarete!

ČOP: Pa bi morala. Pavla, kakšno je to tovarištvo na špagi.

PAVLA: Za preživet gre, budalo!

ČOP: Saj gre zmeraj!

PAVLA: Ne, včasih ni šlo. Včasih je šlo tudi malo za hobi. Malo za lušt. Včasih smo se tudi malo režali smrti v zobe, tako za hec. Zdaj gre pa zares!

Pavza.

ČOP: A mi boš zdaj te ta ženske zadeve dobila, sred stene?

PAVLA: Ali pa če jih bom.

Zatemnitev.

ČOP (*stoji Pavli na ramenih, nekje zgoraj zabija klin*): Mater, kurba, ne bom ti svojih kosti pustil!

PAVLA: Zberi se. Kaj si svojim slušateljem govoril? Slovenski planinec ne jodla, ampak vriska.

ČOP: Juuhuhuuu! (*Mlati, sopiha. Zabije klin.*) Mater, se maje. (*Omahne.*) Pavla, drži! (*Se ujame za klin, utrujen obvisi, potem vendarle stopi v stran, kjer najde stopo, in obstane na steni.*) Mater, je zdržal, si nisem mislil. Se bo treba zbrat. Mater, se bo treba nehat zajebavat. Malo se mi že meša od tega.

PAVLA (*si otepa ramena*): Komu ti to.

10. prizor

Čop nad Pavlo še zmeraj pleza. Nenadoma pisarna. Pavla se usede za mizo, v sobo pridivja Brenk.

BRENK: Kaj je zdaj to? Kakšno sranje si tukaj napisala?

PAVLA: Začni pri ta veliki začetnici, pol pa s ta malimi črkami nadaljuj.

BRENK: Kakšna kompenzacija? A za dva filma, ki smo ti ju dali, ne maraš plačat?

PAVLA: Kako ne maram plačat? Saj sem napisala. Ko sem ti pisala, da mi likvidirate terjatev za cenzorske pa vojaške predstave, mi tudi odgovoril nisi. Do tebe se ni dalo prit. Ko naredim kompenzacijo, pa uletiš v mojo pisarno. Ja, kakšna čast ...

BRENK: A misliš, da sem jaz un tvoj makaronarski distributer? Jaz sem državno podjetje! A misliš, da so cenzorske predstave za profit? Za ljudsko oblast so! Od kod tebi ideja, da boš denar za to kasirala?

PAVLA: Ja, nisem slišala, da bi se prišel kdaj o tem pogovarjat. Ljudje morajo za storitve plačat. Če je tako, mora tudi ljudska oblast. Ali pa nobeden nič, pa vsakemu po njegovih potrebah. Te kinoaparature sem sama kupila pa štrom pa čiščenje tudi plačam.

BRENK: Da ni tebi malo greben zrasel? A ti res misliš, da so ti dali nazaj tisti kino v Celju pa na Ptuju? Tisto je bila administrativna napaka!

PAVLA: Že celo poletje pa jesen mi daješ najslabše filme. Še v Moste pa v Slogo daješ boljše. Jaz sem pa čez glavo zapufana! A misliš, da ne vem, kaj mi delaš?

BRENK: A misliš, da če je sodišče narodne časti ...

PAVLA: Na kant bi me rad spravil! Pa vse pofulil! Ne gre to tako! So me hoteli kakšni večji maherji od tebe. Moji največji pufi so itak pri žlahti, ne pa pri teh bankah, ki ste jih vi nacionalizirali.

BRENK: Res si freh ratala. Pa slišim, da si bila vmes nekaj v hribih? A si po Čopovem stebru plezala?

PAVLA: Po Skalaškem.

BRENK: Ne verjamem.

Brenk jo dolgo gleda, a Pavla se ne pusti motiti.

BRENK: Lej, poslušaj, tovarišica gospodična. Ti mogoče misliš, da me lahko spraviš ob živce. Samo mene še kaj drugega ni spravilo ob živce. Jaz sem bil v partizanih. Tam smo pokali s puškami pa z bombami, pa to ljudem direkt v fris. To je malo hujše ko ena buržujka, ki ima prijatelje po položajih. Tako da se bova samo malo pogovorila. Ti bom povedal, kaj jaz res mislim.

PAVLA (*nelagodno*): Pa da slišimo.

BRENK: Ti si se navajena z vsemi vse krasno zmenit. Z unimi gnilimi predaprilskimi snobi, s farji, z Italijani, z Nemci ... Samo tega pa ne veš, da je zdaj drugače. Zdaj je res drugače. Mi *smo se borili*. Mi *smo* ljudska oblast. Mi *imamo* vizijo, mi nismo presrani tujci v tuji deželi, mi se *borimo*, da bi ustvarili slovenski film. In če se je treba *boriti*, potem so žrtve. Premisli, na katero stran se boš postavila. Lahko prestopiš k narodu, tako kot Pfundner pa Furlan. Lahko si del zgodbe o razcvetu slovenskega filma. Lahko pa gledaš samo na svojo rit kot kapitalistka – potem pa sama glej, kje boš končala.

PAVLA: Njima ste plačali, mene ste pa ovadili. V teh kinih je denar od mojega očeta. Kako lahko rečeš, da skrbim za svojo rit? Jaz nisem še nobenega s špage spustila.

BRENK: S špage? Ja, eni končajo tudi na špagi. – Denar tvojega očeta. A veš, koliko očetov je med vojno izgubilo v ognju vse? Mi pa gradimo. – Od danes ne dobiš tudi enega filma več. Pa se znajdi. Lahko jim *bereš* tiste svoje “dramatične” nemške filme.

PAVLA: Dramske.

BRENK: A se boš spet vozila v Trst po njih? Gaufilmleiterja ni več, a veš, pa Trst je zdaj naš.

Pavla molči. Zatemnitev.

11. prizor

Čop in Pavla, ki je zelo mrka, plezata nad glavami, osvetljena sta spodaj Brenk in Maček.

MAČEK (*se nasmiha*): A ja, a to vam dela?

BRENK: Ja, to nam dela, ja.

MAČEK: Pa vi bi jo spet prijavili.

BRENK: Name pritiskajo z vseh koncev. Mi bi radi ustanovili slovensko filmsko produkcijo pa distribucijo. V Beogradu pritiskajo name, da sem nacionalist, da je to kakor separatizem. To imajo oni, ker se Srbi Hrvatov bojijo in obratno, mi smo pa obstranska žrtev. Jaz si sploh ne upam hodit tja dol.

MAČEK: Dobro, da imam vas, da mi kaj poveste. Vi delajte svoj posel.

BRENK: Ja. Potem so pa na drugi strani tile domači, buržuji. Baba si ne pusti nič dopovedat. Za cenzorske predstave bi mi rada kasirala! Švabskim oficirjem je pa zastonj predstave dajala, v isti dvoranici.

MAČEK: V tej državi se nobeden bolj ne spozna na film kot ona. So mi povedali dobri frontaši. Ki so za njo delali. Oče ji je posodil denar za en kino, ona si jih je pridelala v šestih letih pet.

BRENK: A je to zdaj fajn, po novem?

MAČEK: Ker je poznala film, sine moj, s filmi je znala. V njenih kinih so generacije doživljale prve ljubezni. Pa jokale. *Naša je!* Pa z vseh strani je prišraufana.

BRENK: S kje je prišraufana? A ste videli te slavospeve? (*Vrže na mizo debel zvezek.*)

MAČEK: *Planinski vestnik* ... tega mi pa ne nosijo v pisarno.

BRENK: Zdaj jo pa tukaj hvalijo. "Triglavski steber, srednji raz: smer Čop-Jesihova". Bebci na štajerskih okrajnih sodiščih ji vračajo kine, ki so jih že Nemci enkrat pobrali! Unega prekmurskega tovarnarja so ustrelili, največja kinopodjetnica v državi mi pa serje, da ji ne dajem zadosti kvalitetnih filmov, pa se ji noben ne upa zaplenit!

MAČEK (*prelistava revijo*): Čopa je ona živela v Ljubljani, ko je prišel iz nemških arestov. Je bil kurir.

BRENK: Da ste med vojno sprejemali sodelovanje takih, se nam danes čisto nič ne obrestuje. Taki kot ona so sodelovali iz čiste špekulacije! Ta je dajala vsem!

MAČEK: Samo zato, ker ste bili kdaj po kakšnem taborišču, potem pa se celo vojno po Horjulu pa Beli krajini klatili, še ne pomeni, da lahko komu govorite, kako naj v Ljubljani opravlja posel!

Brenk utihne.

MAČEK: Jaz sem moral stret tudi kakšna trša jajca kot vi. In bi mi vi zdaj govorili, kdo je buržuj, ker ne znate sami uredit svojega posla, pisali bi neke ovadbe ... Jaz sem bil tesar, pa sem se do zdaj še z vsakim vse zmenil! Mater ti ... – Vi ste se brezupno zapletli. Tega noben ne odplete.

BRENK: Zato sem pa spet napisal prijavo.

MAČEK (*nekaj časa razmišlja, potem*): Prav, potem pa vložite to prijavo.

BRENK: A jo bojo vzeli resno?

MAČEK: Začel se bo postopek. Če se začne postopek, lahko damo kinematografe pod začasno upravo.

BRENK: Kaj mi pomaga začasna?

MAČEK: Potem se bo omehčala. Ko enkrat ne bo imela kina ... Par mesecev, pa bo. Zapiral jaz te ženske ne bom.

BRENK: Tovariš Maček, s sodno razlastitvijo lahko začnemo delat do konca leta.

MAČEK: Kaj bi vi radi začeli delat? S kom? O čem ti to meni govoriš? A veš, v kakšnih časih živimo? A veš, kaj delamo? – Kdo je tukaj za kaj zadolžen?

BRENK: Jaz sem za film.

MAČEK: Potem pa delaj za film, jebemu mater! Poslušaj, kakšne so naloge! Tebe Beograjčani skrbijo. Pa kdo tebi kaj hoče! Hrvati bojo snemali srbske filme, Srbi pa hrvaške – tebe bi pa lahko brigalo, kdo bo naše! Lahko bi jih kakšni kvalitetni ljudje. Kham, na primer! Ne mešajo se oni v nas – smo mi unim dol zadosti uslug naredili. Eni se tega spomnimo! A veš ti, kako se stvari delajo?

Maček se sprehaja po sobi.

MAČEK: Ma, a veš, kaj bomo naredili? Točno v Beograd te bomo poslali. V Federalni filmski komite.

BRENK: Pa kaj bom jaz tam?

MAČEK: Boš federalno kinematografijo pokonci postavljaj.

BRENK (*iskreno zaskrbljen*): To me zafrkavate.

MAČEK: Ti bo Lidija povedala. Tam rabijo sposobne kadre! Tam nimajo nič! (*Udari po mizi.*) Zrihtaj!

BRENK: Pa kaj jaz vem o srbskem kinu?

MAČEK: To je pa samo od tebe odvisno! Film je tovarna duha! – Zrihtaj mi Pavlo Jesih!

12. prizor

Čop na vrhu stene, drži pritrjeno vrv. Pavla privezana pleza previsno k njemu, zdrsne, obvisi.

PAVLA: Pa kako, sto zlodjev, si ti tukaj čez prišel?

Zaniha, da bi prišla do oprijema, ne gre. Prosto visi.

PAVLA: Popusti vrv!

ČOP: Ne gre! Se je zataknila!

Pavla znova skuša zanihati, ne gre. Nazadnje Čopu uspe popustiti vrv. Pavla zaniha, trešči s kolonom v steno, vendar se je zdaj oprime.

PAVLA: U! Marička sveta ...

ČOP: Ti si čisto zdelana, to je!

PAVLA: Ti boga, sem se užgala ... – Nisem tega deset let delala! Da ne rečem, da si mi kofe v dolino zabil!

ČOP: Ja, če bi bil Gostiša tukaj, bi pozvonil, pa bi vama Joža pa Miha dol z vrha cigarete pa kofe spustila, pa limono, pa deset dek bonbonov!

PAVLA: Hvala, ker si tako prijazen.

Čop se po nekaj obotavljanja po pritrjeni vrvi spusti k njej, skupaj obstojita na polici.

ČOP: Pavla, skup se bo treba vzet. Kaj je?

PAVLA: To koleno me boli ko vrag. To je uno ta staro koleno.

ČOP: Samo še tega nama je bilo treba. – Dobro, oprosti.

Pavla molči. Čop razmišlja. Čez čas:

PAVLA: Tukaj me pusti.

ČOP: Kako to misliš?

PAVLA: Saj ne morem noge stegnit. Danes ne bo več nič od mene. – Pa saj že prej ni bilo. Saj nisem mogla plezat.

ČOP: To ti ni podobno.

PAVLA: Že dvakrat sva spala v tej steni. Ti si lahko danes gor. Ti še zmeraj plezaš ko veverica. Bom jaz tukaj počakala. Danes ne morem naprej.

ČOP: Kaj boš čakala. Če se tako greva, lahko oba počakava. Spod vejo, da sva zgoraj. Mogoče se bo že danes kdo oglasil.

PAVLA: Zakaj bi se kdo oglasil? To ni tako ko z Gostišo. Takrat sva samo za par cigaret prosila – sva bila dobre volje pa pri močeh. Tako pa ni treba, da me kdo gleda. — A ni to fajn? Obstaja pot, samo splezat je ne morem.

ČOP: Pa saj bi jo lahko.

PAVLA: Ti lahko prideš gor sam, pred nočjo. Potem pa pridi nazaj s spodobnimi klini!

ČOP: Ne bom te same tukaj pustil! – (*Ubere drugo taktiko.*) Lej, kako bo zdaj meni ratalo ven prit, če me ne bo noben varoval?

PAVLA: No, oprosti, ker te ne morem s to nogo varovat. – Če ga zdaj ne boš naredil – če te bojo ven vlekli – potem ga nikoli ne boš. Dva-
inpetdeset si star, porkaduš!

ČOP: Ti boš pa ...

PAVLA: Jaz si bom spočila. – Imam še flaško waldmeistra. Mogoče se bo pa koleno umirilo, če bo en dan pri miru.

ČOP: Ja, a ni tukaj gor ko v Dobrni?

PAVLA: Sedemnajst klinov, pa v Steber! Budala! (*Se umiri.*) Tukaj mi ni hudega. Pridi s klini, sem rekla! Pa boš videl pol!

ČOP (*pokaže*): Glej, samo polica. Na hrbet se uležeš, pa ...

PAVLA: *Ne–morem–danes!* A kaj zastopiš? To–je–moje–ta–staro–koleno.

Pavza.

PAVLA (*počasi*): Ven boš prišel. Tebe ni še nikoli noben reševal. Ni treba, da te zdaj prvič. Še par ur imaš do teme.

ČOP: V megli, usrani.

PAVLA: Od kdaj je pa tebe strah?

ČOP: Mene je dostikrat.

PAVLA: Pejd. Ker če se na koga zanesem, da bo nazaj prišel, boš to ti. Kozel stari.

Čop bolšči predse. Zatemnitev.

13. prizor

Stari Čop in Stara Pavla za mizo.

PAVLA (*zajedljivo*): Tovariš Čop.

ČOP: Daj, Pavla, nehaj. Še malo natoči.

PAVLA: Brez problema. (*Natoči.*) Ga je tovariš podpredsednik prinesel. Za tovariša Čopa pa njegov steber.

ČOP: To je tebi prinesel, meni ne nosi.

PAVLA: Samo sem točno vedela, da si že skoz na to mislil. Si takoj že drugi dan rekel: kaj če bi mu rekli Čop-Jesihov. Pa sva bila zmenjena, da bo Skalaški.

ČOP: Kaj sem rekel. Saj sva gor dušo pustila! Najin je! A je od Mihata, mogoče?

PAVLA (*se posmehne*): Miha ..., pa točno Mihata si moral najt. Gospod pravnik, sekretar za industrijo me še v pisarno ni hotel sprejet ...

ČOP: Zakaj bi te pa sprejel? Da bi mu kaj v glavo zabrisala?

PAVLA: Takrat mu ne bi.

ČOP: Ti mi že dvajset let skoz naprej mečeš ta steber! Saj bi ga prodal, hudiča, samo ga noben vrag kupit noče! A ga kdo hoče kupit? Ga noben noče! Nisem si jaz tega zmisлил! Ni si tudi Kugyhausa Kugy zmisлил.

PAVLA: Dobro, *tistega* si res ni zmisлил.

ČOP: Ti si bila velezdana podjetnica, jaz sem imel pa samo to za svoje otroke! A naj bi vladi rekel "ne"?

PAVLA: Otroke ...

Pavza.

PAVLA: A veš, da je bil Kham zadnjič tukaj?

ČOP: Kaj pa on zdaj dela?

PAVLA: Kaj, v penziji je ... Mi je bonboniero prinesel. Sem mu jo zabrisala ...

ČOP: Zakaj pa njemu?

PAVLA: A veš, da si je tip zrihtal za vojno dvojna leta? Pa potrdilo o nezaknovanosti je dobil. Borci so mu dali potrdilo, da je bil frontaš ...

ČOP: Pa saj sta bila skupaj v govnu.

PAVLA: To si pa dobro povedal! A rabim jaz od njega bonbone? Potrdilo o nekaznovanosti!

ČOP: Zakaj pa nisi tudi ti?

PAVLA: Dvojna leta! (*Premišljuje.*) Ti pa tudi veš. Ej, ti pa sploh, si Titu štafeto nosil ali je nisi? "Druže Tito ... eee ... da si mi živ in zdrav kot planinski kozel."

ČOP: Nisem tega rekel. A zdaj se boš pa name spravila.

PAVLA: Ne, ne bom se nate spravila, to sem samo toliko vesela, da te vidim!

ČOP: Ti si ratala coprnica, to pa res, da si.

PAVLA: Ne, ti si mene rešil ... Ne vem, zakaj me nisi gor pustil.

ČOP: Zato, ker si fejest punca. Evo, zato.

PAVLA: A sem fejest punca?

ČOP: Za mene si bila, zmeraj.

Hrupna glasba. Pijeta, kadita v zatemnitev.

14. prizor

Zelo počasna osvetlitev (dani se). Mlada Pavla spi na polici. Čez čas se zdrzne in plane pokonci, pogleda v prepad. Se ustraši. Potem se zazre v daljavo. Bolšči predse.

Čez čas začne brskati po nahrbtniku, izvleče nekaj suhega kruha, žveči. Sliši se kapljanje. Pavla izvleče kovinsko skodelico in jo iztegne, kar se da daleč, da bi nalovila kapljice. Plenka joč zvok. Ko čez čas pogleda v skodelico, zakolne.

PAVLA: To vse šprica ... mater ... Pa še un kofe. Mater mu ... blesavo!

Meglina svetloba se nenadoma razžari v rumeno.

PAVLA: O ja, a zdaj pa boš ... sonček. Sonček sonček. A zdaj si pa lahko. A prej si se pa Čopa bal, ali kaj? – A si mi prišel za god voščit? Ja, danes imam god, sonček. Sem se dobro pred prijatelji skrila, a ne? – Ne, saj jaz po navadi ne govorim sama s sabo. Samo zmešat se mi pa tudi ne sme. Moram še tukaj ven izplezat.

Uživaško se preteguje, iz nahrbtnika potegne steklenico grenčice. Pije. Potem se nenadoma spet preplašeno zdrzne. Strmi v daljavo.

PAVLA: Primožič! PRIMOŽIČ!!! (*Skobaca se pokonci.*) Primožič! Kje si! Pridem! (*Zaihti.*) Primožič ...

15. prizor

Pavla na prejšnjem mestu, a ozadje se zdaj spremeni v podobo pisarne, kar ostane vse do konca 17. prizora. Kljub temu Pavla ves čas ostaja privezana, kot da je varovana na steni. Vstopi Breiner v nemški uniformi.

PAVLA: Gospod Gaufilmleiter! *Herr* Breiner! Nujno prošnjo imam za vas. (*Breiner se ustavi.*) Mogoče se vam bo zdelo malo čudno, ampak prosila bi vas, če me lahko peljete v Trst.

BREINER: Trst?

PAVLA: Železniška proga je razrušena, meni pa naše oblasti itak v nobenem primeru ne bi dale prepustnice za na pot. Če se pridružim vam in vaši tajnici, nas ne bodo ustavljali.

BREINER: Zakaj pa v Trst? Na morski zrak?

PAVLA (*se prisiljeno nasmeji*): Ne, *Herr* Breiner, nujno je. Moj brat Alojz ... je bil aretiran v Trstu. Skupaj s prijateljem, ki je ... moj zaročenec. Neki železničar mi je sporočil ... Pred vojaško sodišče ju hočejo postaviti. Zato moram ... *urgentno* na pot.

BREINER: Vojaško sodišče? Kaj sta pa ušpičila?

V prostor prikoraka Tožilec, ki drži v roki papirje: sede, jih razgrne po mizi, začne brati.

PAVLA: Nič nista naredila! Bil je nesporazum. Moj brat je ... ima težko bolezen v ušesu. On ne bi mogel niti muhe pohodit, vrtoglavice ima, papirje imam ... V Trstu je bil na zdravljenju. Moj zaročenec je skrbel zanj.

BREINER: A ne bi bilo boljše, če bi skrbel za vas?

PAVLA: Jaz znam skrbet sama zase. *Herr* Breiner ... prosim.

BREINER: To pa vidim. Pa še za njega. – Kaj pa mislite narediti? Kaj boste delali v Trstu?

PAVLA (*trmasto*): Kar koli bo treba.

BREINER: Če je vaš brat bolan, bo vojaško sodišče to ugotovilo. Če imate kakšne papirje, jih lahko jaz odpeljem.

PAVLA: Ne bi vas želela obremenjevat s tem, zadosti dela imate. – Razen tega poznam v Trstu ljudi – še izpred vojne. Lahko mi pomagajo. Samo prevoz potrebujem.

BREINER: To je proti predpisom ... prevažati ljudi brez prepustnic.

PAVLA: Predpisom ... predpisom, seveda. Samo, *Herr* Breiner, na vas se ne bi obračala, če ne bi bila v hudi stiski. Za življenje in smrt gre. Vojaško sodišče je resna stvar.

BREINER: Točno to sem tudi jaz mislil.

PAVLA: *Herr* Breiner ... poznate me.

BREINER: Ja. Poznam vas ... (*Po premisleku:*) Jutri, ob šestih zjutraj. Pred hotelom Union.

PAVLA: Najlepša vam hvala, *Herr* Breiner.

Breiner odide.

16. prizor

Pavla strmi za njim, potem se malo razgibava. Tožilec še vedno bere svoje papirje. Prikoraka Brenk, se postavi poleg njega, mu gleda čez ramo. Tožilec še nekaj časa bere molče, potem začne na glas.

TOŽILEC (*bere*): Protislovensko delovanje na Ptujju v službi nacistov je prijavljena leta 1939 izvajala vedoma, ker je bila od vodstva slovenskega kina vabljen na sodelovanje in opozorjena na nazorno delo proti Slovincem, kar pa je odločno odklonila. Verjetno je, da je bila pogodba z nacisti sklenjena samo fiktivno z namenom, da uniči Slovence na Ptujju. Priči: dr. Šalamun Franjo, odvetnik, Ogorelec Mirko, ravnatelj pletarske šole.

BRENK: Ta dva sta vodila sokolski kino na Ptujju.

TOŽILEC (*bere*): Takoj po okupaciji se je preselila v Ljubljano, medtem ko je bila lahko sigurna, da bodo ostala njena podjetja na ozemlju, ki so ga zasedli Nemci, obvarovana, saj je bila njihova sodelavka. V Ljubljani je navezala stike s fašističnim vodstvom, kar dokazuje to, da so ji prepustili kino Matica, čeprav je prišla z nacističnega ozemlja. Poleg italijanskih je nabavljala tudi nemške filme, tako da je širila obojestransko propagando. Z okupatorskimi oficirji se je vozila v Trst ... (*Dvigne glavo, prek očal:*) Brenk, pa vi veste, kaj delate?

BRENK: Seveda vem, kaj delam. Je podprto.

TOŽILEC: Te obtožbe je sodišče narodne časti že raziskalo, pa je ustavilo postopek.

BRENK: Sodišče narodne časti je bilo ukinjeno. Zadnji dan je dobila odločbo o opustitvi, tisti dan so jih napisali par sto, kar tako. To je šlamparija. Spodobi se, da se tehtne primere razišče.

TOŽILEC: ... med tem, ko so padali talci, množice trpečih ječale po zaporih in se je najzavednejši del našega naroda boril pod najtežjimi okolnostmi proti okupatorju. (*Spet dvigne pogled.*) Dobro se bere.

BRENK: Nič si nisem izmislil.

TOŽILEC: Za to imate točno štiri priče, ki so bivši lastniki konkurenčnih kinov, od tega eni sami v postopkih, ali pa navajate kot dokaz “javnosti znano”. A veste, koliko prič je ona navedla pred sodiščem narodne časti? Petnajst. A veste, kdo so bili vmes? Milan Apih. Dušan Sernek, poverjenik Knoja. Torelli, načelnik ministrstva za pravosodje. Urška Brecljeva, žena soustanovitelja zdravniškega odbora OF. Rado Pavlič, tožilec na vojaškem sodišču. Major Franc Primožič iz glavnega odbora OF. Kolikor je na zaslišanju povedala, bi lahko bili tudi vi skoraj njena priča. Je prispevala za ustanovitev vašega podjetja.

BRENK: Priče bodo povedale, kar je pravično.

TOŽILEC: A to bodo povedale? (*Prelistava.*) Zakaj to delate?

BRENK: Kako, zakaj? – Narodova umetnost mora biti narodova stvar. Ne stvar neke buržujke, ki sodeluje s komer koli, vse pa samo za samo sebe. Če noče sodelovat, potem dela škodo. In to ta prijava dokazuje: da je njen odnos dosledno, skozi leta kazal, da je proti ljudskemu interesu. (*Tožilec lista po prijavi.*) Mi hočemo narediti slovenski film, aktivno, demokratično. Ne kompromisarsko. Ne pajdaško.

TOŽILEC: Da se ne bova narobe razumela. Jaz vidim ljudski interes. Samo sem moral vprašat. Ker Pavla Jesih ni kar katera koli državljanka.

BRENK: Aha. Se vi tudi bojite Ozne.

TOŽILEC: To pa ni bilo potrebno, Brenk.

BRENK: Jaz se je ne bojim. Če delam v narodovem interesu, vem, da delam prav, Ozna gor ali dol.

TOŽILEC: Vi delajte svoj posel, Brenk, mi bomo pa svojega. A je prav?

Odideta. Pavla strmi v daljavo, glasba.

17. prizor

Pavlo spet začinja očitno grabiti panika, nekakšen privid.

PAVLA: Spet ta detektiv!!! (*Skobaca se pokonci.*) Artur! Daj, bodi pri gašperčku ... Daj ..., daj ..., če ti dam znak, prižgi! To je za zno-ret ... Pride, pa par ur tam stoji ...

Glasba utihne, Pavla obstane. V neposredni bližini Pavle vstopi Maček, da se Pavla zdrzne, ko ga zagleda. Maček se usede. Ozadje se počasi spremeni v ozadje pisarne, čeprav je Pavla še zmeraj privezana na steno.

MAČEK: A veste, kdo sem jaz?

PAVLA: Tovariš minister ... A sem zdaj že pod notranjimi zadevami?

MAČEK: Ne pod zunanji, hvala bogu. (*Se razgleduje.*) A veste, zakaj sem tukaj?

PAVLA: Tovariš minister je ljubitelj filma! Garant.

MAČEK: Pa veste, da sem res! Vsi smo ljubitelji filma. – Tako čisto pri-vat: znamo cenit, kar ste naredili za Kraigherjevo familijo. Hčerka je zdaj pri mami, na varnem.

PAVLA: Vem.

MAČEK: Saj veste, kaj mislim. – A veste, da Brenk govori o vas, da ste sebični pa nekooperativni? Da ne marate dat kinov ljudski oblasti?

PAVLA: To ni res, da sem proti podržavljenju. Samo proti taki upravi. Moje kine se sistematično uničuje, to ni kino, ki sem ga jaz delala. – Samo če gospod Brenk tako pravi ... potem pa bo tudi kaj na tem.

MAČEK: Do mene vam ni treba bit sarkastični. Ker sem na vaši strani. Brenk je prijavo vložil proti vam na tožilstvo, a ne? Pred pol leta? Že drugo?

Pavla molči.

MAČEK: Ja no, tako sem slišal.

PAVLA: In ja, čim ste me dali pod začasno upravo, me je Državno podjetje zabrisalo na cesto. Ljudska oblast. A bi radi vedeli, od kod imam za kruh?

MAČEK: Ja no, saj ste dobili mnenje, da ste dobili sklep, da ste bili odpuščeni nezakonito.

PAVLA (*nerada*): Hvala bogu, imam kakšnega prijatelja.

MAČEK: Tominška mislite? Ja, on je sprožil postopek, ampak *vlada* je dala pozitivno mnenje, da ste bili zaposleni kot poslovodkinja, da je sklepčasne uprave napačen. – Pa še nekaj. A ni čudno, da se prijava ne premakne? Da ni ovadbe?

PAVLA: Sem slišala, da so sodišča dosti polna.

MAČEK: Ja, točno taka so. Toliko, da boste vedeli, kje vse so vaši prijatelji. – Na Matico pa ne boste šli nazaj.

PAVLA: Zakaj ne?

MAČEK: Ker sem slišal, da ste sebični pa nekooperativni. (*Pavza.*) Lejte, jaz dobro vem, da če se kdo v Sloveniji spozna na filme, se vi.

PAVLA: A ... ne Brenk?

MAČEK: On ... ima svoje kvalitete, ima krasno oko, ne zna pa z ljudmi. Z najboljšimi v Sloveniji se mu je ratalo skregat. Mi bomo v socializmu rabili film. Naš film. Slovenski film. Brenka lahko pošljemo drugam, v federalno komisijo za film, naj se tam jebe, da bo videl, kaj je politika. On je kontra od vas. Vi ste se zmeraj znali z vsemi zmenit, on pa z nobenim.

Pavla molči.

MAČEK: Imamo pa za vas boljšo ponudbo. Pozabite na vaše kine. So tudi boljša mesta. Filmsko podjetje bomo razdelili na dva dela, produkcijsko in distributersko. Podjetje za produkcijo se bo imenovalo Triglav film. Koliko se vi vidite v tem?

PAVLA (*po premoru*): Te kine upravljam jaz. Vse svoje znanje sem vložila v njih. Vse zaposlene osebno najela. Nobeni smrkavi mulci jih ne bodo upravljali.

MAČEK: Dobro, saj niste naivni. Delali smo vsi za to, da bo na koncu stvar osvobojena denarja, pa izkoriščanja od denarja.

PAVLA: Samo ne osvobojeni od človeka. Jaz nobenega ne izkoriščam za denar. Jaz delam za umetnost.

MAČEK: Pa smo skupaj!

PAVLA: Jaz delam z ljudmi, ki jim zaupam, za stvar, ki jo ljudje rabijo, da so za en moment lažje ljudje.

MAČEK: Evo! In točno tako boste lahko delali za narod.

PAVKLA: Ne vem, če bom znala. Ker meni je to malo čudno, če za Brenka danes pravite, da ga boste poslali v Beograd.

MAČEK: Mogoče ga bomo! Tam take rabijo!

PAVLA: A veste, ko mi v hribih plezamo, si spustimo *špago*, ne pa vrše.

MAČEK: Vrše? Saj vam ponujamo izvršno funkcijo! O tem vam govorim, da boste lahko vi odločali!

PAVLA: A proti komu bom ovadbo pisala? Vi veste, da sem vsake obtožbe, ki jo je Brenk skupaj spravil, nedolžna.

MAČEK: Ja, seveda ste. Zato pa niste v arestu.

PAVLA: Celo čudo, bog pomagaj.

Svetloba začne pojemati.

MAČEK: Pavla, jaz ne parlamentiram. Ker to ni parlament. Zdaj imam zadosti. Nazadnje bom videl, da ima Brenk še prav. – Mi smo znali rešit vprašanje na tisoče komadov, samo sem mislil, da boste vi znali sprejet ponujeno roko. – A bi se oklepali ene *bajte*? Pavla, to bo zdaj vse ljudsko.

PAVLA: To pomeni, da pripada človeku.

MAČEK: A vi zdaj to filozofirate?

PAVLA: Človeku.

Svetlobe skoraj ni več.

MAČEK: Tovarišica Pavla, a ste vi zaspani?

PAVLA: Malo pa res.

MAČEK: Rešili vas bomo.

Zatemnitev.

18. prizor

Pavla spi na polici, se prebuja. Počasi se dvigne, bolšči v prepad pod seboj, potem predse. Čez čas pogleda v nahrbtnik, najprej prvi, potem drugi; oba vrže v prepad. Obsedi, bolšči. Čez čas:

KLICANJE (*več glasov*): Pavla! Pavla!

Pavla se zdrami, ne more verjeti, da ni halucinacija. Napeto prisluškuje navzgor. Klicanje je vse bližje. Sliši se proženje kamenja ob plezanju.

KLICANJE (*zdaj le še en glas*): Pavla!!

PAVLA: Kaj se dereš? Tukaj sem.

Prek previsa se iznenada na vrvi spusti Ravhekar, privezano ima še eno vrv.

RAVHEKAR: Kako si, Pavla?

PAVLA: A imaš kaj vode?

RAVHEKAR: Vode? Kavo imamo na vrhu. Do sem dol pa nisem vode s sabo vlačil.

PAVLA: Ti boga, dedci! Kavoj? A gor na vrhu?

ČOP (*iznad previsa*): Ja, jaz sem razumel, da se najbolj zaradi kave razburjaš.

RAVHEKAR: Zdaj se pa na transport pripravi, boš pri čutaricah en-dva-tri.

Ji poda drugo vrv. Pavla se odveže od stene, začne se privezovati na novo vrv.

PAVLA: Če bi kakšna ženska dol priplezala, bi s sabo vodo prinesla. Kdo daje dedce v reševalno.

RAVHEKAR: Ja, limon tudi nimamo. Kako se držiš?

PAVLA: Boš to zdajle videl.

RAVHEKAR (*zakliče gor*): Evo, je navezana! – Pripravi se.

Vrv se napne. Pavla otrpne.

PAVLA: Kaj to delate? – NEHAJ!

Vrv popusti.

RAVHEKAR: Samo sprosti se.

PAVLA: Rajši se umakni.

RAVHEKAR: Daj, ne ga srat. Tale polica je grozljivka. Saj potem gor naprej gre, je bolj položno.

PAVLA: Potem se pa toliko umakni, da mimo pridem.

RAVHEKAR: Daj, nehaj. Koliko si pa spala zdajle, dve noči?

PAVLA: Glih toliko, da sem se malo spočila.

Se merita.

RAVHEKAR: Zdaj pa ti blodiš tukaj. Pavla, na vrhu Stebra si, noben razen Čopa tukaj ne bi mogel naprej.

PAVLA: Ja, kaj boš pa ti? Bodo tebe tudi kot žakelj vlekli?

RAVHEKAR (*skomigne*): Daj, bomo gor filozofirali. (*Navzgor:*) Dajta, potegnita.

Vrv se napne, da Pavlo skoraj prevrne, a se ujame za klin, na katerem je bila privezana.

PAVLA: Stoj!!! (*Se začne odvezovati.*) A mene kdo tukaj posluša?

RAVHEKAR: Pa kaj ti je?

Vrv popusti.

PAVLA: Bejž mi s poti! Grem sama gor. Vi samo špago držite tako, kot je treba.

ČOP (*iznad previsa*): Daj, Tomaž, pridi gor, ker bo sama šla.

RAVKEHAR: A sta vidva obadva nora?

PAVLA: Midva nisva nora, pa gora tudi ne.

RAVHEKAR: Dobro, tovarišica.

Izpleza na enak način kot prvotno Čop, vendar lahkotneje, mladostneje, spočito. Za njim se odpravi tudi Pavla, ki gre po enaki poti na enak način, a očitno do skrajnosti izmučeno. Kljub temu ji gre.

ČOP (*iznad previsa*): No, pa si meni govorila, da ne moreš!

RAVHEKAR: Mater ji, še eno noč bi jo morali v steni pustit, pa bi se pustila ven potegniti.

PAVLA: Šparaj sapo. – Bebci, brez vode v reševanje.

Izpleza. Zatemnitev.

19. prizor

Pavla, Prennerjeva, Sodnik stojijo. Sedita Čop in Kham, lahko tudi drugi, brezimni.

PRENNER: Zelo neregularno je, da niste poslali prič ven, tovariš sodnik: vse so v dvorani in poslušajo.

SODNIK: O tem smo se zmenili, tovarišica Prenner.

PRENNER: Nič se nismo zmenili. Ne mislite več nobene zaslišati?

SODNIK: Se bomo odločili, glede na pričevanja in zagovor tovarišice Jesih. Ne bomo delali cirkusa! Dvainsedemdeset prič, Prenner: a smo na sejmu?

Prennerjeva bi ugovarjala, a se vda, obrne se k Pavli.

PRENNER: Tovarišica Jesih, povejte, v kakšnih odnosih ste bili z Gau-filmleiterjem Breinerjem, ki naj bi bil eden od tistih zagrizenih fašističnih propagandistov, s katerimi ste domnevno gojili prijateljstvo?

PAVLA: Gaufilmleiter Breiner je bil okupacijski državni uradnik, ki je skrbel za distribucijo filmov. Z njim sem imela izključno poslovne odnose.

PRENNER: Obtožnica vam očita prijateljevanje in skupna potovanja.

PAVLA: Niso bila potovanja. – Moj brat Lojze je bil v partizanih poškodovan in je povrh še zbolel, dobil je uradno odpustnico za zdravljenje. Zdravil se je in ilegalno bival malo pri meni doma, malo pa v Trstu. Ker pa se je v Trstu s kolegom Primožičem iz OF udeleževal še naprej, so ga aretirali in zaprli v Rižarno. Bila sem v stiski, prosila sem Gaufilmleiterja, če me pelje v Trst, ker takrat drugače ni šlo. Švabobranske oblasti mi nikoli ne bi dale prepustnice, da bi šla s svojim avtom. Ves čas so mi grozili z aretacijo.

PRENNER: Menda ste z njim in njegovo družbo pijančevali.

PAVLA: Laž! Z njim sem kakšnih petkrat potovala v Trst. Tam mi je s spretnostjo in z denarjem uspelo, da sem rešila oba. Lojze si po boleznih ni opomogel in se ni mogel vrniti v edinico, še danes ni zdrav. Primožič je šel naravnost v partizane in je mesec pred koncem vojne padel. (*Glas se ji zatrese, a se hitro zbere.*) – Če me je Gaufilmleiter po tistem obiskal, sem mu postregla s kavo in žganjem, čista vljudnost. Naredil mi je uslugo. Niso pa to prijateljski odnosi.

PRENNER: Tovarišica Apih je izjavila, da so bile vse usluge in finančni prispevki njeni družini čisto osebne narave. Da niso bili povezani z naravo gibanja, ki sta mu z možem pripadala.

PAVLA: To pa težko razumem. Izdatne prispevke sem dajala vsem poverjenikom, ki so se mogli izkazati, tudi če jih nisem osebno poznala. Saj sem jih poleg nje navedla še cel kup, v dvorani so!

PRENNER: Ste razen prispevkov delovali tudi kako drugače?

PAVLA: Tovarišu Rechbachu sem po navodilu obveščevalca Pavliča izročila zemljevid ljubljanskega letališča, ki so ga zavezniki potem uspešno bombardirali.

SODNIK: Tovarišica Jesih, ali vi pravite, da ste organizirali zavezniško bombardiranje ljubljanskega letališča?

PAVLA: Ne, tega nisem. Sem samo posredovala natančne načrte, enako kot načrt gorenjske železnice. Za oboje imam priče.

SODNIK: Tovarišica Jesih, zemljevid Gorenjske je v vsakem zemljepisnem učbeniku.

PAVLA: Zakaj pa sta bila potem Rechbach in Pavlič zaradi teh istih papirjev obsojena na smrt? Mene je pa zasliševal Gestapo?

SODNIK: Mogoče so računali na kavo pa žganje?

PRENNER: Tovariš sodnik, večina ljubljanskih prič nas je obvestila, da so bile včeraj poklicane na sedeže četrtnih odborov, ker da morajo gledati na "večje nacionalne interese" in stremeti k temu, da bo moja klientka obsojena. Nujno je sklepati, da je to dejanje

zoper pravosodje nasnovano s strani ljubljanske direkcije Filmskega podjetja ... Ker je tudi DFP prek sestanka zaupnikov organiziral manifestacijski pohod uslužbencev kina Matica na to razpravo, da bi vpili, kako jih je Pavla Jesih maltretirala in zlostavljala ...

SODNIK: Tovarišica Prenner, pa kje vidite te vaše manifestante? Ali kdo tukaj vpije, razen vas?

PRENNER: Seveda ne, ker so se zaposleni temu enoglasno uprli!

SODNIK: Kakšno zvezo ima zdaj to s čimer koli? Vi mi po eni strani pravite, da bi morali zaslišati priče, po drugi pa, da so priče vplivane. Je bila kakšna zaslišana?

PRENNER: Dve.

SODNIK: Ena sovražna, ena pa naklonjena. Uravnoteženo! Imamo pa tukaj konkretno ovadbo DFP, ki je podprta. Pa kakšen cigumigu vi mislite, da se tukaj gremo?

PRENNER: S čim je podprta? Pa v postopku se niti vlagatelj prijave ni pustil zaslišati.

SODNIK: Tovariš Brenk je v Beogradu.

PRENNER: Niti njegov zastopnik.

SODNIK: DFP nima zastopnika, ker ne obstaja več. Triglav film in Vesna film nista povezana s to ovadbo. Ugotovili smo veliko objektivnih dejstev, tovarišica Prenner. Tovarišica Jesih je dala Apihov bunker OF v kinu Matica zazidati takoj po nemški okupaciji ...

PRENNER: Seveda ga je! Saj je bil kino nonstop pod nadzorom. Saj se tudi tovarišica Apihova ne bi hotela več skrivati v njem!

SODNIK: Prenner, prepovedujem vam, da žalite priče.

PRENNER: Saj je prič polna dvorana! Kdo jih žali?

SODNIK: Prenner, nespoštovanje sodišča se vam ne bo obrestovalo. Tudi danes ne, to vam garantiram.

PRENNER: Tovariš sodnik, obljubljam vam, da danes tožilca ne bom na gobec.

SODNIK: Tega sojenja je konec!

V dvorani završi.

SODNIK: Sodba bo znana v roku sedmih dni.

PAVLA: Tovariš sodnik ...

SODNIK: Sodišče se je seznanilo z vsemi podatki, ki so relevantni za ta primer. Obtožena Milan Kham in Pavla Jesih bosta vabljeni na oznanitev sodbe na običajen način.

PRENNER: To je travestija.

Glasno negodovanje iz dvorane. Zatemnitev.

20. prizor

Pavla, Prennerjeva za mizo. Obe se zdita pijani, Pavla je očitno depresivna. V ozadju po omizjih posedajo vsi: Stara Pavla in Stari Čop, Kham, Sodnik, Maček, Brenk, preostali brezimni.

PAVLA: A veš ti, kaj je najhujše? A veš, česa ne zastopim?

PRENNER: Česa?

PAVLA: To, da so mi vse pobrali ... Nisem edina. Ampak zakaj so morali zraven še tako svinjat po meni? Ker glej: pol teh ljudi, ki so danes okrog po funkcijah, poznam. Sem jim pomagala, ob tej ali oni priliki. A ni to včasih nekaj pomenilo?

PRENNER: Punca moja, stara zgodba, ena od najstarejših. Če je to vse, pol ni bogve kaj.

PAVLA: Pol tistih, s katerimi smo bili kdaj skupaj na špagi, je danes funkcionarjev! Vsi vejo, da nič od tistega, kar so mi naprej metali,

ni bilo res. Pa me ignorirajo. Glej, tebe dejansko *so* zaprli, ti prepovedali advokaturu, samo so ti bila še zmeraj vrata odprta. Si spet nazaj, si advokat.

PRENNER: Mogoče bolj moj smisel za humor obrajtajo?

PAVLA: Meni pa, da sem nora. Da sem stole iz kinov odnašala ... (*Pavza, potem se zbere:*) Dobro, ti me poznaš. Ti si tukaj. Če bi bila vsaj sapfična, tako kot ti. Ti moški so ko – *res* krušljiva stena.

PRENNER: Rabiš dobre partnerje.

PAVLA: Glej, a sem jaz slaba ženska?

PRENNER Nisi slaba ženska

Jo kot prijateljsko objame, a po krajšem času se prijateljski objem spremeni v ljubezenskega, dokler se Pavla ne iztrga.

PAVLA: Kaj ga ti biksaš ... Tega jaz ne morem razumet.

PRENNER: Jasno, da ne. Ti imaš hribe.

PAVLA: Kakšne hribe? So to hribi, tukaj v tejle koči? Da Mojstrovko čez gledam? Še to so mi vzeli.

PRENNER: Kako pa kaj Čop?

PAVLA: A on? Po starem ... Se je na starost oženil, ima otroke ...

PRENNER: Ti je žal, ker se je oženil?

PAVLA: Žal? Meni pa čisto res nima bit kaj žal. Še hvala bogu, če je končno na tako naletel, ki ga prenaša ... kozla starega.

PRENNER: Včasih si znala zelo ljubeče govorit o njem.

PAVLA (*iskreno presenečena*): Veš kaj ... Kaj je pa on, pa kaj sem jaz? Iz čisto drugih svetov sva. On je ko ... ma, ko ena žival, butasta, samo ima pa tako zlato srce ... Ah, Joža ...

21. prizor

Svetloba se zdaj preusmeri na Staro Pavlo in Starega Čopa, drugi so v poltemi in se neslišno pogovarjajo.

ČOP: A veš, kaj je, Pavla? Ti zmeraj misliš, da se je tebi zgodila največja krivica od vseh.

PAVLA: Največja? Največja pa ne. Tebi se je večja. Si dobil red zaslug za narod!

ČOP: Ja, sem jih ziher moral prav prosit, a ne. Miha greje kolajne za tebe že sto let.

PAVLA: "Bohlonelj, pa hvala, ker smo prjatli." – A Planinska? ... Zakaj ti že spet o Mihatu?

ČOP: Ti ne odpustiš ... Tisto so bili drugi cajti!

PAVLA: V vsakem cajtu lahko pokažeš, kdo si.

ČOP: Je pokazal marsikaj.

PAVLA: Saj tisto obrajtam, a veš, da ne boš mislil. Ko si mu rekel ne, da bi te v mojstra povišal. Ko si rekel: ne, bom jaz kar šlingar, tega ne rabim.

ČOP: Obrajtaš ... Ko neumnost naredim, pa obrajtaš.

PAVLA: To ni bila neumnost. A je Mojca rekla, da je bila neumnost?

ČOP: Mojca? Saj jaz vem, da je bila neumnost, ni treba Mojce, da mi pove, da je.

PAVLA: *Ni* bila. Tako vsaj veš, da si svoj človek. Da si, kar si.

Mlada Pavla v ozadju vstane, začne hoditi od mize do mize, kot da pobira zadnja naročila.

ČOP: Svoj človek.

PAVLA: Ja, saj je res! A kaj mogoče ni res?

Pavza.

PAVLA: Ne, saj sem grda do tebe. Ti si na lastne stroške prišel meni v Ljubljano na sojenje pa si bil pripravljen pričat. Svinje te sploh niso gor poklicale ... Samo tisto so slišali, kar so hoteli. Prasec je hotel prisilno delo. Prisilno delo! Zame!

Mlada Pavla pride k njuni mizi.

MLADA PAVLA: Bosta še kaj? Počasi bo treba spat, če mislita jutri kam it.

STARA PAVLA: O tem mi pa vi ne morete govorit. Kaj bi mi rada povedala? A vi veste, kdo sem jaz?

Mlada Pavla jo premeri s pogledom.

MLADA PAVLA: Ne vem, gospa, jaz spoštujem vsakega. Saj sem samo ...

STARA PAVLA: O, tukaj delate pa napako. Ker eni so barabe.

MLADA PAVLA: To imate skor ziher prav. Samo zdaj ...

STARA PAVLA: Nič skor ziher prav. Pa kdo ste vi?

Mlada Pavla bi nekaj rekla, a se ji zdi preneumno, Stari Pavli se samo ironično spačeno nasmehne.

MLADA PAVLA: Upravnica. Samo tudi postrežem.

Mlada Pavla odide...

ČOP (za njo): Hvala, je bilo zadosti!

STARA PAVLA (kliče za njo): "Upravnica"? A "upravnica"? Česa ste vi "upravnica"?

ČOP: Pa kaj je tebe pičilo?

Stara Pavla se posmehne, potem se sesede vase. Mlada Pavla prisede h Khamu.

ČOP: Prijazna je bila. Dela za planince, lahko bi bili prijateljici.

STARA PAVLA (*potihem*): Skorajda ne verjamem.

Pavza.

ČOP: Daj se malo pazi. Te bojo golobi požrli.

PAVLA: Oni že ne. Kdo drug, ne pa golobi.

ČOP: Ves tvoj denar že.

PAVLA: Kdo ga pa naj?

ČOP (*vstane*): Pavla, bom moral it. Zadosti sem se zasedel. Bo Mojca huda ...

Pavla še kar nekaj časa molči, potem se nazadnje zbere.

PAVLA: Mojca? Saj imata pogodbo podpisano. Da ti ne sme nikoli branit v hribe hodit, tudi s takimi puncami, ki so tebi všeč.

ČOP: Kdo pa pravi, da si mi všeč?

Pavla se končno spet zaheheta. Tudi drugi gostje začnejo počasi odhajati. Pavla vstane, s Čopom se močno stisneta in poljubita na lica.

PAVLA: Da si mi živ in zdrav ko planinski kozel.

ČOP: Da se mi paziš, coprnica.

PAVLA: Krjavelj.

Čop se počasi, trudno odpravi, med vrati pomaha. Pavla gleda za njim. Prostor se počasi prazni, dokler nista v sobi le še Stara in Mlada Pavla; prva sedi, druga pospravlja, videti je depresivna. Sliši se gruljenje golobov.

Nazadnje tudi Mlada Pavla odide.

Stara Pavla gleda za njo. Gruljenje golobov je vse glasnejše. Počasi se začneja slišati prvinska glasba.

Glasba postaja vse glasnejša. Potem se s previsa nad Pavlo spusti vrv. Pavla jo opazuje.

Glasba je vse glasnejša, gruljenje golobov izginja. Pavla vzame konec vrvi, se začne privezovati. Počasi se odpravi k steni, si ogleda stope, potem se previdno loti plezanja – napreduje po enaki poti kot prej Ravhekar in mlada Pavla. Glasba preglasi vse.